

REMISSVAR

2025-06-12

Dnr: BO 2025-0085

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se
u.uh.remissvar@regeringskansliet.se

En socionomutbildning i tiden (SOU 2025:27)

(dnr U2025/00722)

Barnombudsmannens yttrande grundar sig på uppdraget att företräda barns och ungas rättigheter enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Översynen välkomnas men en särskild utbildningsväg för socionomer som arbetar med barn behövs

Barnombudsmannen välkomnar översynen av socionomexamen, särskilt mot bakgrund av den ökade utsattheten bland barn med våldsutsatthet i hemmet, rekrytering av barn in i kriminaliteten eller att den ökade psykiska ohälsan ökar bland barn och unga idag i Sverige. Det finns ett växande behov av insatser som utgår från barnets rättigheter. Samtidigt begränsas utredningens förslag av att direktivet uteslöt möjligheten att föreslå en särskild utbildning för arbete med barn i utsatta situationer. Denna begränsning har, enligt Barnombudsmannens bedömning, försvårat möjligheten att möta de faktiska behoven som finns idag när det gäller socionomers utbildning och kompetens i arbetet med barn, särskilt behovet av fördjupad kunskap om barns rättigheter och hur man samtalar med barn som lever i utsatta situationer.

Socionomutbildningens bredd gör att den inte tillräckligt rustar studenter för det komplexa arbete som krävs i mötet med barn som lever i utsatta situationer, till exempel barn med våldsutsatthet i hemmet, är placerade utanför hemmet eller har psykisk ohälsa. Socionomer som arbetar med barn måste kunna utreda barns särskilda behov, fatta avgörande beslut som påverkar barns tillgång till skydd och stöd samt samtala med barn i olika åldrar och som befinner sig i olika utsatthet. Detta kräver särskild kompetens som inte alltid ges inom en generalistutbildning.

Precis som läkare eller psykologer som arbetar med barn krävs specialistkompetens. Barnombudsmannen menar att socionomer som arbetar med barn också bör ges möjlighet till fördjupning och specialisering – en särskild utbildningsväg för socionomer som arbetar med barn och unga.

Barn borde ha gjorts delaktiga i utredningens arbete i högre grad

Barnombudsmannen konstaterar att det är en tydlig brist att utredningen i sitt arbete inte i högre grad har involverat barn och unga och särskilt barn och unga med erfarenheter av att möta socionomer och av att själva vara i kontakt med socialtjänsten. Utredningen har visserligen intervjuat företrädare för

civilsamhällesorganisationer som helt eller delvis arbetar med barns rättigheter, men Barnombudsmannen anser att detta inte är tillräckligt. För att de förslag som tas fram ska bli relevanta och träffsäkra för barn och unga krävs att deras röster finns med och beaktas redan i utformningen av dessa och att det sätt barn involveras på är anpassat utifrån de frågeställningar som arbetet rör. Det gäller särskilt när förslagen berör yrkesgrupper som har ett avgörande inflytande över barns liv.

Barnombudsmannen har under åren 2024–2025 haft referensgrupper med barn och unga som är frihetsberövade, misstänkta eller dömda för grova brott. Dessa barn har uttryckt att de gärna hade varit delaktiga i att ta fram både material till föräldrar och riktlinjer för yrkesverksamma, för att förbättra bemötandet av barn som vuxit upp i utsatthet – till exempel med våldsutsatthet i hemmet. Sådan kunskap hade kunnat vara ett viktigt bidrag även i denna utredning.

Mot denna bakgrund vill Barnombudsmannen passa på att ge Regeringskansliet ett konkret förslag – att för statliga utredningar som direkt berör barn ha en särskild budgetpost där ett visst belopp öronmärks för att möjliggöra barns delaktighet. Det skulle skapa bättre förutsättningar för att leva upp till barnkonventionens krav på barns rätt till inflytande i alla beslut som rör dem, och bidra till mer träffsäkra och legitima förslag.

6.1 Aktuella samhällsutmaningar

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag men anser att den sista strecksatsen i förslaget behöver kompletteras med en uttrycklig skrivning om våld mot barn (se kursivering och fetstil):

visa kunskap om mäns våld mot kvinnor, **våld mot barn** och våld i nära relationer, samt om hedersrelaterat våld och förtryck.

Det är positivt att socionomutbildningen föreslås bli mer likvärdig. En gemensam, tydligare utbildning kan bidra till att barns rättigheter tillgodoses mer rättvist oavsett var i landet de bor. Barnombudsmannen välkomnar att alla socionomer ska få stärkt kunskap om hedersrelaterat våld och förtryck, social utsatthet, normbrytande beteende och ungdomskriminalitet. Det är avgörande för barns rätt till skydd att dessa områden ges tydligt utrymme i socionomutbildningen då barn i utsatta situationer alltför ofta osynliggörs. Att socionomer får rätt kompetens kan bidra till att hedersrelaterat våld upptäcks tidigare, att ungdomskriminalitet förebyggs, att barn i riskzon får stöd innan situationen förvärras. Förslaget kan leda till att fler barn får rätt hjälp i tid.

Det är dock nödvändigt att det i examensordningen uttryckligen framgår att studenten ska visa kunskap om "våld mot barn". Våld mot barn behöver förebyggas, upptäckas och hanteras systematiskt i all socialtjänstens verksamhet. Barn utsätts både direkt och indirekt för våld, men hamnar ofta i skymundan i insatser som i första hand riktas till vuxna. Det kan handla om situationer där barn lever med våldsamma föräldrar, placeras i skyddat boende eller påverkas av kriminalitet i familjen. Om inte barnens situation synliggörs riskerar de att bli utan skydd och stöd. Därför måste barns utsatthet alltid beaktas och synliggöras – både i utbildningen och i det praktiska arbetet.

För att förslaget ska få genomslag är det vidare avgörande att barns rätt att bli lyssnade på integreras tydligt i utbildningen och i det praktiska arbetet.

Barnombudsmannen har i rapporten "Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem" (2025) lyssnat till barn med erfarenhet av socialtjänsten. Flera beskriver att de inte blivit tagna på allvar, trots att deras utsatthet varit känd. De berättar om möten som inte lett till konkreta insatser, att fokus ofta legat på deras eget beteende snarare än orsakerna bakom, och att stöd ibland förvärrat situationen. Ett barn uttrycker det så här:

"Man fick aldrig den hjälpen av soc. Det var bara att jag bodde hemma fortfarande. Jag gick bara på möten en gång i veckan med dem. Nätverksmöten hette det då. Det var bara det." han fortsätter "Ja, jag velat få hjälp att flytta därifrån. Kanske med familjen eller ut från familjen också kanske. De är mycket hemma också som både soc och jag visste om liksom. Men jag fick bo kvar där." Kille

Barnombudsmannen ser en risk i att utbildningen även fortsatt föreslås vara enligt Barnombudsmannen, för bred och att viktiga färdigheter i att faktiskt möta barn – samtala, förstå och fatta beslut utifrån barnets bästa – inte får tillräckligt utrymme. Att arbeta med barn i utsatta situationer kräver mer än teoretisk kunskap – det kräver också träning i att lyssna på och ta barn på allvar. Trots detta menar Barnombudsmannen att fördelarna väger tyngre i förslaget och därför tillstyrker förslaget.

Förslaget är även i linje med FN:s barnrättskommittés rekommendationer till Sverige 2023¹, där staten uppmanas att säkerställa att yrkesverksamma som arbetar med barn får utbildning i hur man identifierar olika former av våld och hänvisar brottsoffret, barnet, till rätt instans. Särskilt med det av Barnombudsmannen föreslagna tillägget.

6.2 Arbetssätt och samverkan

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget.

Barnombudsmannen ser positivt på att socionomutbildningen föreslås ge tydligare kunskaper i förmågor såsom samverkan, ledarskap och samordning. För att barn ska få rätt stöd i tid krävs ofta att flera aktörer – som socialtjänst, skola och hälso- och sjukvård – arbetar tillsammans. Framtidens socionomer behöver tränas i att samverka både med barn och med andra yrkesgrupper.

Förslaget kan bidra till att barn i utsatta situationer snabbare får hjälp, att fler ser hela barnets livssituation och att färre barn faller mellan stolarna. Samtidigt finns det risker. När många vuxna samverkar kan barnets egen röst hamna i skymundan. Det är viktigt att inte tappa fokus på barnets individuella behov. Barn har berättat för Barnombudsmannen i årsrapporten "Ni måste hinna före" (2025) att de inte känner sig lyssnade på eller att socialtjänsten eller skolan hjälper dem. Här är citat från årsrapporten:

"Jag fick ingen hjälp av socialtjänsten när jag berättade hur jag har det hemma, jag fick inte göra någonting, inte gå ut, ha kompisar och bara våld våld våld. och jag kände mig tvungen att gå till kriminella för att få skydd. För skolan eller socialtjänsten hjälpte mig ingenting." Tjej

Barnombudsmannen betonar att utbildning i samverkan är nödvändig, men att den måste följas av förändringar i praktiken. Om arbetslivet inte anpassas till de

¹ CRC/C/SWE/CO/6-7, punkt 46 d

nya kraven finns en risk att socionomer inte får möjlighet att arbeta som de lärt sig – och barns rätt till stöd då inte stärkas i verkligheten.

Barn har i Barnombudsmannens arbete med rapporten *"För varje minut som går och ingen gör något för att hjälpa barn, så blir det bara värre"* (2025) berättat att de upplever att viktiga samhällsaktörer, som till exempel skolan och socialtjänsten, inte samverkar på ett sätt som fungerar för barn. Här är ett citat från rapporten:

Vänta inte till tonåren. Barn och unga behöver hjälp när de är små. Alla på förskolan ser och hör, och redan då måste samhället gå in och hjälpa barn på rätt sätt." Kille

6.3 Utbildning i juridik

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget.

Barnombudsmannen ser positivt på att socionomutbildningen ska innehålla minst 30 högskolepoäng juridik. Det stärker likvärdigheten och ger framtida socionomer en mer stabil juridisk grund att stå på, oavsett utbildningsort. Eftersom socionomer ofta fattar beslut med stor påverkan på barns liv är det avgörande att de har goda kunskaper om lagstiftning och inte minst barnets rättigheter.

En starkt juridisk kompetens kan bidra till att beslut fattas snabbare och mer rättssäkert, vilket gynnar barn. Samtidigt finns en risk att juridiken får för stort fokus, vilket kan göra mötet med barnet mindre lyhört. Barnombudsmannen betonar därför vikten av att juridisk kunskap kombineras med förmåga att förstå barnets situation och lyssna på barnets perspektiv. I Barnombudsmannens årsrapport *"Ni måste hinna före"* (2025):

"Utredningarna blev bara tomma ord på papper utan riktig hjälp. Socialtjänsten pratade bara med min mamma. Ingen frågade mig eller mina syskon hur vi mädde eller vad vi behövde för hjälp." Kille

Förslaget är ett steg i rätt riktning men det är viktigt att utbildningen även fortsätter att utveckla socionomers empatiska och barnrättsbaserade arbetssätt. Barn som Barnombudsmannen har träffat i rapporten *"För varje minut som går och ingen gör något för att hjälpa barn, så blir det bara värre"* (2025) uppger de att de tycker att socialsekreterare behöver mer utbildning att bemöta barn. Så här säger en tjej i rapporten:

"Att soc ska vara mer utbildade i hur man bemöter små barn. Och sen... Jag vet inte. [...] Det är ju inte barnvänlig stämning på soc heller. Typ om man jämför med så här Barnahus, de som håller barnförhör. Det är ju mycket mer anpassat. Det är poliser som har jättebra utbildning i hur man förhör barn. Det är en mysig miljö liksom. Och så vidare, förstår ni? Det där är som kontorsmiljö med... Jag vet inte. Bara dåligt." Tjej

6.4 Verksamhetsförlagd utbildning

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget.

Barnombudsmannen ser positivt på att verksamhetsförlagd utbildning (VFU) om minst 30 högskolepoäng blir ett krav i socionomutbildningen. Praktik av god kvalitet är avgörande för att studenter ska utveckla de färdigheter som krävs för att möta och stödja barn i utsatta situationer. Ett gemensamt krav i hela landet stärker likvärdigheten i utbildningen och kan öka möjligheten att barns rättigheter tillgodoses, oavsett var socionomen utbildats.

Förslaget har flera fördelar – det stärker kopplingen mellan teori och praktik, gör socionomer bättre förberedda och ger barn större chans att få rätt stöd i tid. Samtidigt finns risker, särskilt om tillgången till kvalitativa praktikplatser brister eller om barns perspektiv inte tydligt genomsyrar handledningen.

Barnombudsmannen anser att samverkan mellan lärosäten och praktikverksamheter är avgörande. På sikt bör även ett introduktionsår övervägas, liknande läkares AT-tjänstgöring, för att ge nyutexaminerade socionomer en tryggare övergång till yrkeslivet och stärka barnrättsperspektivet i praktiken.

För att socionomer i framtiden ska kunna förstå och möta barns behov, krävs insikt i de livsvillkor barn faktiskt lever under. Så här beskriver en flicka sin verklighet i ett samtal med Barnombudsmannen i rapporten "Det har alltid funnits våld, alltså när det har funnits problem" (2025):

"Jag har varit medberoende sen jag var fyra år gammal. Jag är uppvuxen med mamma som var alkoholist och narkoman. [...] Men just med tanke på att jag var medberoende sen jag var så liten. Jag var väl typ elva när jag började knarka. Tolv så satt jag fast i ett riktigt missbruk. Knarkade ungefär varje dag, fram och tillbaka." Tjej

Beslut har fattats av barnombudsmannen Juno Blom.

Föredragande i ärendet har varit utredaren Shanti Ingeström. I den slutliga handläggningen av ärendet har även chefsjuristen Tove Björnheden samt biträdande avdelningschef Martina Blombergsson deltagit.

Juno Blom
barnombudsman